

HUSARÖ

Några anteckningar om
öns historia

HUSARÖ

Öns historia går långt tillbaka i tiden. Egentligen heter ön Husarn. Namnet är av fornsvensk form och betyder ungefär "hög klippa med hus på". Vid tiden för vår tidräknings början var Husarö en utskärgård med låga skär och klippor, delvis överspolade av havet. På det största skäret, omkring det nuvarande lotsberget, kan ha legat en bod för tillfälliga besökare, jägare och fiskare från det avlägsna fastlandet eller från några av Ljusterö-öarna.

DEN ÄLDSTA HISTORIEN

Husarö omnämns i en dansk seglingsbeskrivning från slutet av 1200-talet. Ön ligger intill den farled som bl.a. danska sjöfarare använde vid sina sjöfärder till Finland och Estland. I slutet av 1400-talet omnämns ön i ett brev om fastighetsbyte. Husarö som tidigare tillhört släkten Trolle övergick tillsammans med en gård på Ingmarsö i den under 1400-talet inflytelsesrika släkten Totts ägo.

BYN

Husarö var vid medeltidens slut delad i två större öar, Österön och Västerön. Namnen går igen i Österskogen och Västerskogen, som delarna av ön kallas. Där den meteorologiska stationen nu ligger fanns ursprungligen en stenbro eller stenspång, som förband de två delarna. När öarna slutligen växte samman på 1500-talet blev den gamla havsbotten bördig åkermark, Leret och Västergärdet. Den äldsta bebyggelsen låg med sannolikhet på det s.k. Tunet väster och nordväst om lotsberget. På grund av landhöjningen kom husen efter hand att ligga rätt långt från vattnet. Genom en "tomt- och husdelning" år 1761 flyttades en del av bebyggelsen närmare stränderna. Byn ligger fortfarande på i stort sett samma plats. I samband med laga skifte år 1851 skedde en begränsad utflyttning, som dock endast obetydligt berörde byns utseende.

1500-talet

Den förste kände inbyggaren på Husarö var skattebonden Böriell eller Biriell, som han också kallades. Han ägde och brukade den enda gård som fanns på ön år 1538. Gården gick i arv till sonen Anders Biriellsson, omnämnd även som säljägare. När Anders två söner Hans och Per Andersson tog över gården mot århundradets slut delade de upp ön i två gårdar. Dessa gårdar, som kallades

Norregården och Södergården eller vanligare Östergården och Västergården, kan fortfarande spåras i den nutida hemmansindelningen. Husarö nr 1 är den gamla Östergården och Husarö 2 den gamla Västergården.

Hans och Per hade tillsammans sex kor, sju får och två hästar. De odlade säd på åkrarna, allt enligt uppgifter från handlingar daterade 1599. Boskapen fick ofta gå i bet på några av byns betesholmar eller "engesöar". Till "engesöarna" hörde Hallonstenar, (1607 kallades Hallonstenar för Hellingstenne eller Hallingstenna) som i början på 1600-talet genom arv gick över till Äpplarö by. Detta innebar dock ingen större förändring för Husaröbornas del. En av gårdarna på Äpplarö ägdes nämligen av lotssläkten Sjöberg ända in på mitten av 1800-talet.

DE FÖRSTA STYRMÄNNEN OCH 1600-talet.

Enligt bevarad familjetradition bedrevs lotsning på Husarö redan under 1400-talet. År 1568 finns på ön en styrman, förmodligen den tidigare nämnde Anders Biriellsson, som är skattebefriad enligt kung Eriks "muntliga tillsägelse", därför att han lotsar kungens skepp. Han efterträdes som styrman av sin son Hans Andersson. Hans får privilegiebrev med befrielse från skatt av hertig Karl år 1602. Brevet förnyas av Gustav II Adolf år 1613. Minnet av dessa tidiga styrmän har bevarats av deras ättlingar i lotssläkten Sjöberg. Den äldsta farleden gick utanför Husarö, från Möja Västerfjärd genom Husarö holmar och förbi Hallonstenar till Blidösund. På Tippen låg en lotsutkik. Rester av denna finns fortfarande kvar på den sydvästra udden mot den del av leden som kallas Piggrännan. Omkring 1740 drogs farleden in genom Buss-ström (Busk-ström) mellan Stora Jolpan (Jölpen) och den gamla Finnhamnan och vidare mot Lagnö Ö. Uppgrundningen hade gjort det alltför besvärligt för större skepp att ta sig fram den gamla vägen. Vid mitten av 1600-talet finns sju stycken skatt skyldiga personer över 12 år. Boskapsskötseln har gått framåt. På de båda gårdarna finns sammanlagt sju kor, fyra kvigor, två tjurar, tre hästar, tio får, fjorton getter och fem svin. De besädda åkerarealerna har också ökat. Handeln med Stockholm har nu kommit i gång och Husaröborna gör resor in till den stora staden. Framför allt har man med sig fisk, både färsk och saltad, ved och ibland även bark, tran samt mjöl och bröd. Med sig tillbaka har man säd och andra livsfrönödheter. När fisken byttes fick man vanligen dubbla mängden säd tillbaka.

Ett bytesmått som kom att bevaras oförändrat genom många generationer.

År 1646 övergick skatterätten till Husarös båda gårdar genom köp till fältmarskalken Lennart Torstensson. Gårdarna blev skattefrälse. Rätten till den s.k. grundskatten på fastigheterna, frälseräntan, övergick senare till ägarna av Östanå fideikommiss och löstes in av statsverket 1887. Lennart Torstensson tycks inte ha haft något större intresse av skärgården. Hans hustru Beata de la Gardie (död 1680) bodde tidvis på frälsegården Väsby på Norra Ljusterö.

RYSSHÄRJNINGARNA

De stora krigen på 1700-talet kom också att beröra stora delar av den uppländska skärgården. Sommaren 1719 kom så ryssarna hit. Som vägvisare i de besvärliga farvattnen hade de bl.a. ordsbor som de tagit till fånga och tvingat med som lotsar.

Den 13 juli 1719 var turen kommen till Husarö. Ryssarna kom norrifrån längs den gamla farleden till Hallonstenar. De upptäcktes av folk som skulle till Hallonstenar för att mjölka korna. Detta var på morgonen. De två bönderna Johan Andersson på Östergården och Anders Mattsson på Västergården fick fly Hals över huvud och kunde bara ta med sig det allra nödvändigaste. De flydde med sitt husfolk i båtar från Kastet till Äpplarö. Från Gälhan kunde de se röken från byn, som ryssarna nu brände ned och plundrade.

Efter några dagar kunde Johan och Anders återvända hem. Ingenting fanns då kvar av deras hus och deras lösöre var skinngat. Till och med skogen hade delvis bränts ner. För att ha någonstans att bo den första tiden, byggde de av brandresterna en lada. Men redan före vinterns inbrott reste sig de första husen ur spillrorna. Återhämtningen gick ganska snabbt, bl.a. med hjälp av skattelättnader. Men minnet av "den grymme fienden ryssens härjningar" kom att leva kvar under generationer.

LOTSPLATSEN

Husarö blev officiellt lotsplats år 1740. De första lotsarna var tre till antalet. Bonden på Östergården, den 53-årige Erich Ersson blev chef och lotsålderman. De övriga lotsarna var bonden på Västergården, Anders Mattsson och dennes måg Johan Ersson. Erich Erssons ättlingar kom senare att anta namnet Sjöberg och Anders Mattssons ättlingar namnen Sundström och Öhman. Lotsyrket liksom lotshemmanen kom sedan att gå i arv genom många generationer.

1700-talet innebar en begynnande storhetstid för Husarö. Befolkningen ökade starkt och uppgick vid århundradets slut till omkring 40 personer. Från början av 1800-talet fram till 1900-talets första decennier bodde mer än 50 personer året om på Husarö och kringliggande öar. Till viss del berodde uppgången på de försörjningsmöjligheter som lotsningen förde med sig.

Lotsarna på Husarö lotsade fartyg till Sandhamn och till Berghamns lotsplats på Runmarö. Norrut lotsade man till Oxhalsö och Furusund. Under vissa perioder kunde lotsningen utsträckas ända till Tjockö och Kappelskär. I äldre tider förekom lotsning även till Vaxholm. Lotsplatsen var nödvändig på segelfartygens tid. När maskinkraften slog igenom kom Husarö mer och mer att bli en anhalt på vägen. Antalet lotsar som vid 1800-talets början uppgick till omkring femton personer; utöver lotsäldermannen, mästerlotsar, sekundlotsar och lotslärlingar, sjönk stadigt under 1800-talets senare del. När lotsplatsen lades ner år 1912 fanns det bara två lotsar kvar, lotsförmannen Carl Sjöberg, 49 år, och mästerlotsen Reinhold Sundström, 46 år. De fick lämna sina fäders yrke med förtidspension.

Lotsarna skulle passa upp på fartygen vid farleden. Det kunde vara besvärligt i blåst och kyla. År 1865 byggdes därför på Västra Björkören, även kallad Lotskobben, ett upppassningshus för lotsarna. Det flyttades till Kyleijs lotsplats på Gotland 1912.

Husarö har haft tre lotsstegar. Den äldsta byggdes 1865 och stod vid lotsförman Gustaf Nilssons loge. År 1887 byggdes en ny stege på ett berg ovanför lotsförman Carl Sjöbergs hus. Från 1895 till 1912 stod lotsstegen på lotsberget. Det var den största av stegarna, 15 meter hög. Den flyttades 1912 till Bungenäs på Gotland.

JORDGUBBSODLING, BATBYGGE OCH FISKE

Jämsides med lotsningen bedrevs ett ganska intensivt jordbruk. Framför allt odlades säd och potatis. Tröskverk fanns på de största gårdarna. Dessa drevs genom s.k. vandring. Ett stort antal kor fanns och fyra hästar för körslor av skilda slag. Ett stort antal får betade ute på holmarna. När lotsarna var i tjänst fick de hemmavarande sköta gårdarna.

I början av 1900-talet började jordgubbar att odlas. En speciellt hårdig sort, s.k. Husarö-gubbar, drevs fram och spreds till andra öar, bl.a. till Möja. Jordgubbsodlingarna var mycket omfattande mellan 1920 och fram till 1950-talet. På Husarö fanns under 1930-talet en handelsträdgård med två växthus.

Båtbyggeri har alltid varit en specialitet för skärgården. Båtbyggnadstraditionen fördes vidare på Husarö, där båtar av en ålderdomlig modell byggdes. Husarö-båtarna var omtyckta som robusta och sjösäkra. Som båtbyggare verkade bl.a. Ivar Öhman från 1930-talet och framåt i tiden.

Fisket vid Husarö har allmänt ansetts vara gott. Strömmingsfisket var betydande. Vintertid användes även notfiske.

Allt fiskevatten var från början gemensamt inom byn. Vattnet "gick årom", vilket innebar att varje delägare fick fiska på de olika fiskelotterna i tur och ordning efter en i förväg upprättad fördelningslista. Östergården hade sin turordning och Västergården sin. 1928 skiftades fiskevattnet på de olika fastigheterna. Fjärdfisket behölls dock gemensamt.

Jakten hade mest betydelse för det egna hushållet. Även säl jagades, på senare tid dock i begränsad omfattning. Jakten har hela tiden varit enskild utom på de holmar och skär byborna ägde gemensamt.

ANGBÅTSTRAFIKEN

Husarölinjen har funnits i snart 100 år. Trafiken började sporadiskt redan i mitten av 1800-talet med olika båtar. År 1881 insattes den första mera reguljära ångbåten på Husarö-traden. En av de tidigare båtarna var ångfartyget Blidö, kallad Kniven på grund av sin form, som bl.a. sommaren 1886 angjorde Husarö på sin resa till Furusund. Färden till Husarö via Lindalssund, Gällnö och södra Ingmarsö tog fyra timmar och femton minuter. Båten hade ett tillfälligt tillägg i Ländsviken (Länsviken).

Andra båtar som i slutet av 1800-talet och i början av 1900-talet gick till Husarö var Ljusterö, Serla och Prins Gustaf. På Serla var Husaröbon Eric-Gustaf Öhman styrman och senare kapten.

År 1907 delades Husarö-traden för första gången upp på två linjer, den norra och den södra vägen. Från 1908 blev Waxholm II Husarös båt framför andra. Waxholm I gick den södra vägen till Södra Ingmarsö. Under höst, vinter och vår slogs dock trafiken samman till en trad. År 1956 var tiden ute för Waxholm I och Waxholm II. Norrskär övertog trafiken till Husarö omväxlande med Express II, senare Waxholm, som var en god isbrytare. Sedan 1974 har Storskär svarat för den ångbåts- trafik, som ännu i begränsad omfattning finns kvar.

Den första ångbåtsbryggan låg vid Östergårdens sjöviste. Bryggan flyttades 1902 till sin nuvarande plats på Höggrundssudden.

SKOLAN

Lotsarna kunde i allmänhet både läsa och skriva. Barnen fick från början nödtorftig undervisning i hemmen. På de olika lotsplatserna inrättades efter hand s.k. lotsbarnskolor. Husarö fick sin lotsbarnskola 1874. Undervisningen omfattade sjuttio dagar och omväxlade med en av kommunen för öarna på 1850-talet inrättad ambulerande skola. Den hade från början undervisning sex veckor på varje plats. År 1890 upphörde den särskilda skolan för lotsbarnen och den av kommunen drivna skolan tog helt över undervisningen. Efterhand utökades också antalet lästimmor.

Den första skolan hade lokal i salen i Sundströmska lotsgården. År 1901 till 1921 hade skolan sina lokaler i lotslärlingen Alfred Öhmans hus i Björkhagen. Sedan detta hus flyttats fick skolan byta lokal igen och hamnade i salen i den Sjöbergska lotsgården. År 1938 fick skolan slutligen egna lokaler samt lärarbostad i Björkhagen. År 1957 lades skolan ner, varefter fastigheten försålles.

HANDELSBOD, POST, TELEFON OCH ELKRAFT

Den första handelsboden på Husarö fanns i Knubbstugan, Björkbacken, redan i början av 1900-talet. Från 1919 och in på slutet av 1930-talet drevs affären av David och Hanna Nilsson, i ett hus som särskilt byggts för ändamålet. Under 1940-talet drevs affärsrörelsen under namnet Husarö Handel i det Sjöbergska lotshuset. Handelsman var fiskaren Ragnar Akerström från Vaxholm. Sedan slutet av 1940-talet återfinns Husarö Handel på Västergården hos familjen Arne Österman. Posten till Husarö gick från 1875 över poststationen på Norra Ljusterö. Senare kunde posten också sändas över Ingmarsö. Omkring år 1930 fick Husarö eget postombud, Abel Österman, som skötte sysslan ända in på 1960-talet.

Redan före första världskriget fanns telefon till en signalstation, som flottan hade på Södra Långholm. Chef för stationen var lotsförman Carl Sjöberg. År 1915 fick själva Husarö telefon med egen växel. David Nilsson i Mellangården blev växelstationsföreståndare och innehade denna syssla till 1949. Numera är växeln automatisk och omfattar i dag c:a 150 abonnenter.

På 1940-talet fanns på den Sundströmska lotsgården ett vindkraftverk som höll gården med elektrisk belysning. År 1948 drogs en elektrisk kabel till ön. Världskrigets karbidlampor och fotogenlampor av skiftande ålder ställdes undan. Sedemera har de emellertid på nytt fått sprida ljus, nu monterade med elektriska lamphållare.

MISSIONSFÖRSAMLINGEN

Husarö kom att inta en central plats i den väckelserörelse som i slutet av förra århundradet drog fram över skärgården. En av ledarna för den nya väckelsen var lotsförmannen Anton Sjöberg på Sjöbergska lotsgården. År 1881 bildades Husarö missionsförsamling som så småningom också kom att innefatta Östra Langö. Man bedrev en livlig verksamhet med gudstjänster, syföreningar, missionsaftnar och mycket annat. Efter Anton Sjöbergs död blev hans dottersöner Gustav och Henry Öhman ledare för verksamheten. Ända in på 1970-talet hölls mer eller mindre regelbundna gudstjänster i missionssalen. Det var den gamla skolsalen i Anton Sjöbergs hus som fått ett nytt ändamål sedan skolan flyttat till egen fastighet. Verksamheten har numera upphört.

GÅRDARNA OCH DERAS ÖDEN

Ägaren till Östergårdens huvudgård, Viktor Sjöberg, tvingades sälja sin stora gård på exekutiv auktion år 1894. Köpare blev fru Hilda Forsströmsson, Hudiksvall, som köpte in gården för sins sons räkning. Bernt Forsströmsson kallade sig patron och bosatte sig på Husarö för att själv bruka jorden. Det gick dock inte i längden och 1906 såldes gården till två stockholmare, kakelugnsmakare Ihlström och byggmästare Bjurberg. 1912 var det på nytt dags för ägarskifte, och kaféidkare Dahlqvist från Stockholm tog vid. Under Dahlqvists senare tid var det en hundkennel i ladugården. 1919 köptes så gården av direktör B.A. Hjort, vilkens ättlingar fortfarande äger huvudbyggnaden, Vita Villan.

Ingen av ägarna efter Forsströmsson har själva skött gården, som varit utarrenderad fram till början av 1960-talet. Nu är gården styckad i tomter. Arrendator under många år var Gunnar Thunström. Den del av Särso som ingick i den s.k. Vättersödelen ägdes sedan slutet på 1800-talet av Viktor Akerman. 1918 sålde han gården till direktör C. Ameln för "en okristlig summa pengar". Huvudbyggnaden på Mellanskaten byggdes 1919-1922 i en tidstypisk villastil. Gården, som skötts av en särskilt anställd gårdskarl, är fortfarande i släkten Amelns ägo.

Jolpan eller Finnhamn, som ön numera felaktigt kallas, ägdes under 1800-talet av lotssläkten Sjöberg. 1910 sålde Anton Sjöberg gården till fiskhandlarskan Alma Södergren, som köpte den för att hennes far Johan Eric Södergren, kallad Flakholmarn, skulle ha någonstans

att bo när han blev gammal. Flakholmarn, som bodde på Flakholm, arrenderade Jolpan. Efter Södergrens död 1912 såldes gården till direktör Wilhelm Rönström. Han byggde omkring 1915 det stora stenhuset som sommarbostad och arrenderade ut jorden. Sedan omkring 1940 ägs gården av Stockholms kommun. Den gamla Finnhamnan mitt emot Jolpan har blivit båthamn för fritidsbåtar. Finnhamn är i dag mest känd som semesterö och fritidsområde.

En av Husarös gamla "engesöar" var Byholm. Den tillhörde Viktor Sjöbergs gård men arrenderades under senare delen av 1800-talet av Anders Gustaf Sjöberg och dennes son Carl. Sedan de flyttat till Blidö inköptes Byholm av sotarmästare J. Lundin, som omkring 1912 byggde det nuvarande huset.

På Byholm fanns liksom på det närbelägna Särsö betydande jordgubbsland under årsperioden 1920-1950.

SOMMARGÄSTER, KONSTNÄRER OCH VANLIGT FOLK

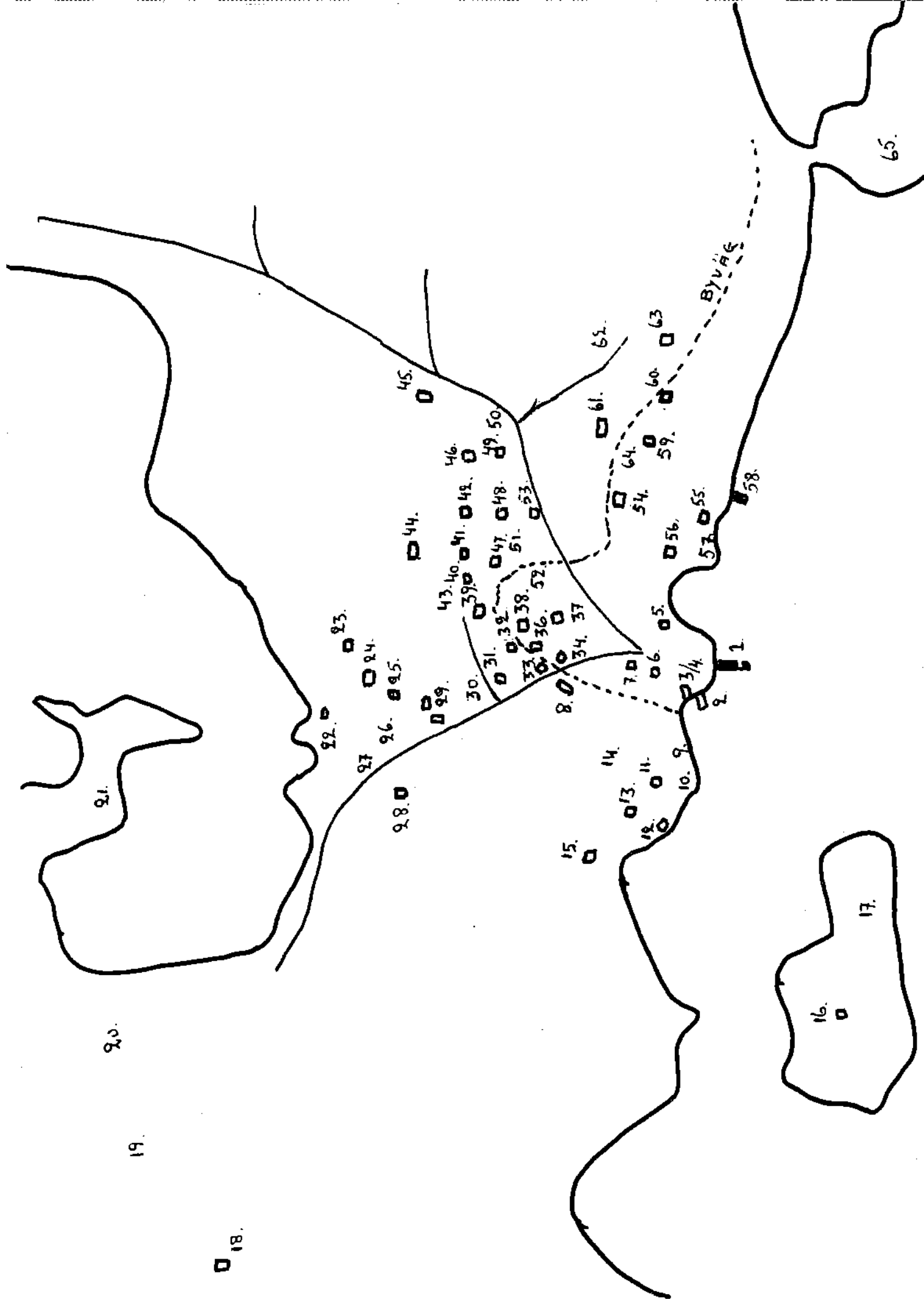
Den reguljära båttrafiken mot slutet av 1800-talet öppnade vägen för stockholmare även till ytterskärgården, till Husarö. De första sommargästerna kom redan på 1890-talet. En av de första som kom var lotsarnas egen förman, lotsinspektören och kommandörkaptenen Axel Dahlman. Familjen Dahlman hyrde huvudbyggnaden hos lotsförman Anton Sjöberg i en följd varje sommar ända till 1918. På andra ställen i byn, bl.a. hos Sundströms, hyrde samtidigt lektorerna Gyfors och Winell. Omkring sekelskiftet bodde Natanael och Elsa Beskow i den s.k. Knubbstugan i Björkbacken. Redaktören Ragnar Kock, på sin tid känd skärgårdsskribent, hyrde samtidigt mittemot i Björkhagen det Öhmanska huset eller gamla skolan.

Omkring 1920 kom Husarö att på sätt och vis bli i politikens centrum. Per Albin Hansson och hans bror Sigfrid blev trogna sommargäster på ön. De hyrde hos Sundströms och Nilssons. Ett av husen på Sundströmska lotsgården kallas fortfarande för Per Albins stuga. På 1930-talet kom även Artur Engberg, då ecklesiastikminister, att bo en tid på Husarö. Bland övriga mer eller mindre kända sommargäster kan nämnas bröderna Tom och Nils Wohlin med familjer. Tom var kammarråd och Nils generaldirektör. Deras gamla mor bodde under många år hos lotsförman Carl Sjöberg. Hon var känd som ett original, var klädd i lång svart kjol och hade alldeles för stora skor. Varje dag drack hon "brunn i Sandholmskällan".

Husarö blev också upptäckt av konstnärer. Seriefiguren Adamssons skapare, konstnären Jakobsson och porträttmålaren Josef Lindskog var sommargäster på 1920-talet. Målaren John Broberg gifte sig med Carl Sjöbergs dotter Lisa och blev på så sätt också en öbo. Många av hans tavlor har motiv från Husarö. En av byns egna, Josef Öhman, sonson till lotsförman Carl-Eric Jansson-Öhman, var både målare och fotograf.

NAGRA DATA UR BYGDENS HISTORIA

- 1738 Synings- och delningsmän upprättar rågång mellan Öster- och Västergårdarna. Det första kända skiftet mellan gårdarna.
- 1740 Husarö blir lotsplats.
- 1761 Byn får i stort sett sin nuvarande form och utsträckning genom "tomt- och husdelning".
- 1795-
96 Storskifte företas på Husarö. S.k. råstenar har bevarats och kan återfinnas ute i markerna.
- 1820 Farleden, som sedan omkring 1740 gått igenom Trutsundet vid Lagnö ö, får sin nuvarande sträckning "det nya farvattnet".
- 1837 Sekundlotsen Jan Westerberg förolyckas, 47 år, "drunknar på svag is". Lotssläkten Westerberg försvinner ur rullorna.
- 1846 Den siste lotsen av släkten Ekroth, Johan Fredrik Ekroth, tar avsked och flyttar till Ingmarsö.
- 1851 Laga skifte förrättas, varvid Särsö får fast bebyggelse.
- 1858 Den siste lotsåldermannen, Jan Persson-Sjöberg på Östergården, går ur tiden, 86 år gammal. "Gubben Allerman" slutade lotsa vid 79 års ålder. Han hade då varit lots i sextiofem år, varav fyrtiofyra år som ålderman.
- 1912 Lotsplatsen läggs ner den 1 januari.
- 1942 Den siste mästerlotsen Reinhold Sundström går ur tiden, 76 år gammal.
- 1952 Lotsplatsens siste förman Carl Sjöberg går ur tiden, 89 år gammal.

21.

20.

19.

18. □

28. □

22. □

27. □

26. □

25. □

23. □

24. □

29. □

44. □

45. □

46. □

41. □

42. □

43. □

40. □

39. □

30. □

31. □

32. □

33. □

34. □

35. □

36. □

37. □

38. □

39. □

47. □

48. □

49. □

50. □

51. □

52. □

53. □

8. □

15. □

14. □

13. □

11. □

10. □

9. □

7. □

6. □

5. □

56. □

57. □

55. □

58. □

59. □

60. □

61. □

62. □

64. □

63. □

65. □

3/4

2. □

1. □

BYVÅG

HUSARÖ BY

En orientering

Husarö by är en typisk skärgårdsby, som i dag i stort sett har samma utseende som under senare delen av 1800-talet.

Byplanen följer i stort sett ganska väl den planering som gällde i slutet av 1700-talet. Några av husen är också från den tiden.

Ångbåtsbryggan ligger på Höggrundsudden. På Höggrundet fanns en båt-brygga redan år 1767.

Genom byn går den smala byvägen. Byn ligger nära den gamla, nu igengrundade Byviken. Längs viken slingrade sig byvägen där nu de äldre husen står kvar.

1. Nuvarande ångbåtsbryggan byggd 1902. Reparerad vid flera tillfällen.
2. Sundströmska gårdens båthus, ett av byns äldsta. Omkring år 1870.
- 3-4. Sjöbodar från omkring 1800. Det södra tillhör Nilssons, det norra Sundströms. Bodarna ligger vid Västergårdens gamla sjöviste.
5. Åkermans bodar, byggda omkring 1920 av Viktor Åkerman, Särsö.
6. Agnes stuga, flyttad från Västerudd på Särsö 1921. Huset ägdes av Agnes Pettersson, kallad Murklan, hushållerska åt Anders Gustaf Österman på Västergården.
7. Åkermans stuga, byggd av Viktor Åkerman 1920, även kallad Fridas stuga. Han sålde sin gård på Särsö 1919 till direktör C. Ameln. Viktor Åkerman dog 1940 i en ålder av 91 år. Där stugan står låg på 1800-talet Västergårdens bastu.
8. Sundströmska gårdens loge, ladugård och stall flyttades hit omkring 1890 från en plats högre upp i backen.
9. Här låg Ahlmans stuga. Se 16.
10. Kobryggan, gammal hamnplats för storbåtar.
11. Nuvarande huvudbyggnad på Östermanska gården, Husarö Handel, byggd 1950.
12. Sjöbod. Ombyggd till sommarhus. Under ett par år från 1948 till 1950 låg affären här. Åt vänster låg brygga och båthus 1640.
13. Anders Gustafs undantagsstuga från omkring 1920.
14. På krönet av Kvarnbacken eller Jarlsbacken låg under 1800-talet byns väderkvarn. Kvarnstenarna finns kvar i marken. Anders Gustaf Österman kallades "Kvarnbackarn".
15. Gamla huvudbyggnaden på Östermanska gården, byggd av Anders Gustaf Österman 1885. Den Sundströmska gården skiftades i två delar 1867, varvid den västra delen kom att tillhöra lotsförman Anton Sjöbergs hustru Karolina.

15. (forts). Anders Gustaf Österman från Rödlöga fick gården genom sin hustru Hilda Sjöberg. Bodar på gården från samma tid.
16. Ahlmans stuga, flyttad till Skeppholm omkring 1915 från Östermanska gården. Här bodde Emma Ahlman, känt Husarö-original, död 1952 vid 87 års ålder.
17. I ett nu rivet hus på Skeppholm bodde omkring 1880 fram till 1930-talet torparen Calle Jansson och hans hustru Emma. Calle var båtbiträde vid Husarö lotsplats och **son till** Janne i Kastet (nr 27).
18. Erik Nilssons hus vid Västerskogsgärdet, byggt 1936.
19. Här ligger Husarö Såg. Denna tillkom 1950.
20. Här ligger Husarö Båtvarv. Detta tillkom 1964.
21. Kastholm, med bebyggelse från 1930 och 1940. För drygt femtio år sedan kunde man med båt färdas i sundet mellan Lilla och Stora Kastholm.
22. Ivar Öhmans båtbyggeri från 1930 till omkring 1970.
23. Den timrade vedboden är från 1800-talet. Delvis omändrad till sommarbostad.
24. Lotsförman Carl Erik Jansson-Öhmans hus, hitflyttat från Rådmansö omkring 1880.
25. Knubbstugan, byggd av träknubbar satta i bruk. Artal omkring 1890. Här låg en gång i tiden byns första handelsbod.
26. Carl Erik Jansson-Öhmans timrade ladugård. 1800-talets senare del.
27. Kastberget. Här mot berget låg under senare delen av 1800-talet en jordkula, där Janne och Lovisa (Jansson) i Kastet bodde. Janne var torpare på Västergården.
28. Leret. Husarö meteorologiska station. Hus från 1940-talet.
29. Husarös sista skola och lärarbostad byggda 1938. Här låg 1896-1921 den gamla skolan. Huset flyttades 1921 och är nu Gustav Öhmans hus. (nr 59). Skoltomten var på 1700-talet del av Westerbergiska gården.
30. Här låg det Westerbergiska huset. Här förövades det s.k. Westerbergiska mordet 1794. Vid husgrunden står byns äldsta ympade äppelträd.
31. Gustaf Nilssons undantagsstuga, tidigare slöjdbod, ombyggd på 1940-talet. 1919-1921 fanns handelsbod i huset.

32. Caisa-Gretas undantagsstuga byggd omkring 1860. Även kallad Per-Albins stuga efter statsminister P.A. Hansson, som hyrde stugan på 1920-talet.
33. Vedbod av timmer, från 1700-talet. Hitflyttad från annan plats före 1850. Ovanför boden ligger Björklunds slöjdbod från 1920-talet byggd på en äldre jordkällare.
34. Husarös äldsta hus, brännhus och tvättstuga från 1700-talet. Även detta hus hitflyttat före 1850. Den gamla byvägen går mellan de bägge bodarna. Det är här i hustriangeln Sundströmska logen (nr 8) som sedan några år sommarfesten "Husarö dagen" framföres..
35. Siffran återfinnes ej på kartan. Avser snickarboden som omnämns i nr 33.
36. Björklunds hus, byggt av Gunnar Björklund 1921.
37. Mangelbod och magasin från omkring 1890. Nu sommarbostad.
38. Sundströmska lotsgården, huvudbyggnad uppförd efter ryssbranden på 1720-talet. Parstuga, veranda från 1896. Har gått i arv inom lotsläkten Sundström över 200 år. Husarös äldsta boningshus.
39. Mellangårdens huvudbyggnad. Lotsförman Gustaf Nilssons hus från omkring 1880. Gustaf Nilsson var gift med lotsdottern Anna-Stina Öhman.
40. Handelsbod, byggd på 1920-talet. Här mitt emot Sundströmska huset låg fram till 1880 Öhmanska lotsgårdens huvudbyggnad, en parstuga från 1700-talet.
41. Timrad bod från slutet av 1700-talet. Har varit snickarbod och förvaringsmagasin för lotsverkets segel, signalmaterial etc. Ovanför boden stod lotsstegen 1887-1895. Boden nu ombyggd till sommarhus.
42. Gråstensmurad ladugård från mitten av 1800-talet.
43. Intill ladugården på Nilssonska gården och vid gaveln av en nu riven loge stod lotsstegen åren 1865-1887.
44. Carl Sjöbergs ladugård, 1800-talets senare del. Hitflyttad omkring 1910. Upprustad till sommarhus.
45. Gamla smedjan. Byggd av patron Forströmsson omkring 1900.
46. Arrendatorbostad (Röda villan) byggd omkring 1910 av byggmästare Bjurberg. Det sista boningshuset i byn som byggdes med liggande timmer. Framför huset mot lotsberget låg den lada som byggdes efter ryssbranden 1719. Några större stenar markerar grunden. Mitt mot gårdshuset finns grundrester av tuktad sten utgörande grund till gårdens stall. Huset är nu rivet.

47. Vettersögårdens huvudbyggnad, byggd före 1850. Lotsförman Carl Sjöbergs hus. När han gifte sig 1890 planterades fyra kastanjeträd framför huset.
48. Vita villan. Den västra delen är från 1700-talets första del och ursprungligen huvudbyggnad på den Sjöbergiska lotsgården. Husets östra del är flyttad från Ingmarsö på 1850-talet. Huset hade 1890 en genomgående portgång och var då rödmålat.
49. Magasin från 1900-talets början. Nu sommarbostad.
50. Lotsberget c:a 35 meter över havet. Plats för lotsstegen 1895 - 1912. Ett järnrör markerar stegens plats.
51. Framför Carl Sjöbergs hus (nr 47) finns grundstenarna till Granholms hus, senare Ladviken på Särso. Huset flyttades omkring 1850. Ovanför Ladviken där huset nu ligger fanns omkring 1750 torpet Träsket.
52. Framför Sundströmska huset nr 38 låg ett nu rivet torpställe, Westermans hus från 1700-talet.
53. Där stenterassen med det vita träräcket nu ligger, låg tidigare ett hus där lotsen Ekroth bodde innan han 1846 flyttade till Ingmarsö.
54. Sjöbergiska lotsgården. (Åldermansgården), huvudbyggnad byggd före 1750, ombyggd av lotsåldermannen Jan Persson-Sjöberg på 1820-talet. Huset fick sitt nuvarande utseende 1896. I stora salen har varit skola och missionssal. På 1940-talet var även en handelsbod i huset.
55. Anton Sjöbergs läsesal och sommarstuga, byggd 1896 av lotsförman Anton Sjöberg. Har använts till missionssal. Nu huvudbyggnad på Henry Öhmans gård.
56. Timrad sjöbod från tidigt 1800-tal. Är byggt mot en bergskreva och har därigenom två våningar.
57. Här i viken låg den första ångbåtsbryggan fram till 1902. Rester av gamla stenkistor finns i vattnet.
58. Det andra av byns äldsta båthus, omkring 1870-1880.
59. Huvudbyggnad på Gustav Öhmans gård. Tidigare skola och flyttad hit 1921. (nr 29) från sin gamla plats i Björkhagen. Byggs 1896 som bostad åt lotslärlingen Alfred Öhman och hans hustru Linda Sjöberg. Bredvid huset matbod från mitten av 1800-talet.
60. Mangelbod och vedbod före 1850.
61. Den östra delen av huset består av den Sjöbergiska lotsgårdens loge byns troligen äldsta, byggd före 1850 och flyttad hit 1896. Den västra delen är murad och av senare datum.

62. Här låg från omkring 1880 Janne Åkermans ladugård, numera riven.
63. Tälpan, med torparen Janne Åkermans hus, flyttat från Blidö omkring 1880. Fram till 1920-talet bodde "moster Helga" här, känt original i byn.
64. Här låg två växthus på 1930-talet.
65. Sandholms torp. Under 1800-talets senare del bodde torparen Nils Ärling och hans hustru här, "gubben och gumman på Sandholm". Rester av husgrunden vittnar om husets plats.

Skriftserie nr 1.

Skriften utgiven i samråd med Husarö Byalag och Husarö Tomtägareförening.

Skriftserien är utökad med en tryckt information om Husarö, innehållande kartor med geografiska namn etc.

Allt material är hämtat från den källanvisning som är presenterad i det tryckta häftet.

Text, forskning: Åke Öhman. layout och redigering: Folke Grandin.

© Öhman-Grandin 1978.

EFTERSKRIFT

Det har förelegat ett stort och omfattande material som varit en tillgång till framställning av dessa två skrifter. När äntligen sista sidan är klar, upptäcker man att det trots allt finns mer att berätta. Här följer några tillägg som nu får avsluta skriftserien om Husarö.

DEN ÄLDSTA LOTSSTEGEN, ett centralt byggnadsverk på en lotsstation, stod intill Nilssons gamla ladugård. Grunden till ladugården är uppförd av huggen sten från omkring 1880. Samma fina stenarbete återfinns i Carl Sjöbergs ladugård. Denna ladugård flyttades till sin nuvarande plats omkring 1910.

PÅ TUNETS VÄSTRA DEL, det s.k. Kalles tun, finns ett flertal gropar i marken av okänt ursprung. Här låg tidigare den gamla Norregården. Det kan möjligen vara grundrester, potatisstukor eller dylikt. Groparna och kullarna kan också ha med den tidigare bebyggelsen att göra. Vid en del stränder finns latringropar, förvaringsplatser för latrin som under 1800-talet med prämar fraktades ut från Stockholm.

KOMMENDÖRKAPTEN DAHLMANS HUSTRU AUGUSTA var född Riddarhjärta och dotter till svenske guvernören på S:t Barthélemy. Hon kallades "Hennes nåd". Familjen hade egen badplats och eget badhus längst inne i Sandholmsviken. Se sidan 8.

METEOROLOGISKA STATIONEN, Leret. Hus från 1940-talet. Här fanns fram till 1500-talet förbindelse mellan de två öarna. Ner mot Västergårdsjön sträcker sig Husarös längsta stengärdesgård. Ovanför den slingrar sig fortfarande den gamla vägen från medeltiden. Vid åkerkanten en bit upp låg på 1700-talet en bastu, av brandrisken placerad långt från byn. Se sedan 12 nr 28.

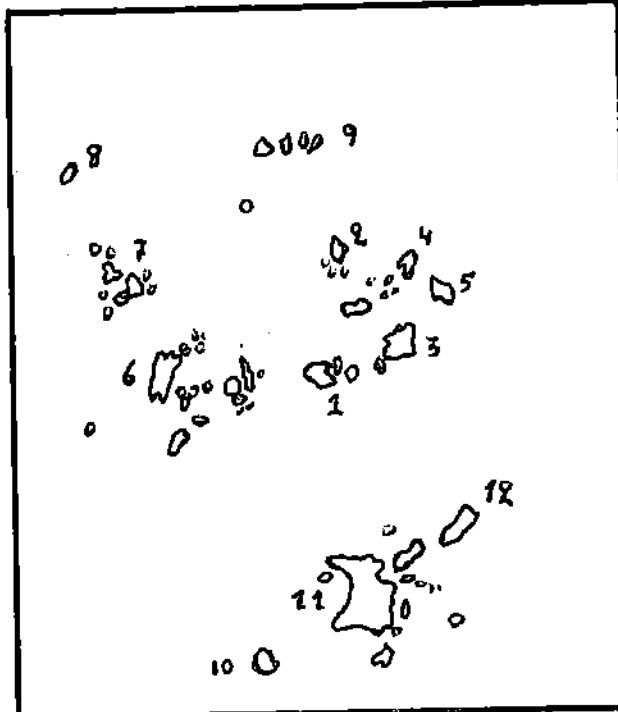
MORDET PÅ HELSINGHOLMEN inträffade 1819. Torparen Gustaf Blomberg och hans hustru Greta Stina Mattsdotter på Helsingholmen under Träskö hemman mördades av drängen Petter Andersson från torpet Grankatten i Finsta. Makarnas lilla dotter skonades och lämnades ensam kvar. Både Petter Andersson och hans föräldrar greps som misstänkta. Föräldrarna var oskyldiga och släpptes efter en uppmärksam rättegång. Petter erkände mordet och avrättades.

KASSÖRSKAN VID GERELLS VÄXELKONTOR i Stockholm rånades och mördades. Som misstänkt greps kyparen Alfred Andersson-Ander, härstammande från Västra Lagnö. Ander nekade till mordet men dömdes till döden och

avrättades genom halshuggning i november 1910. Detta var den sista avrättningen i Sverige. Ander vistades en del av sin barndom hos släktingar på Husarö.

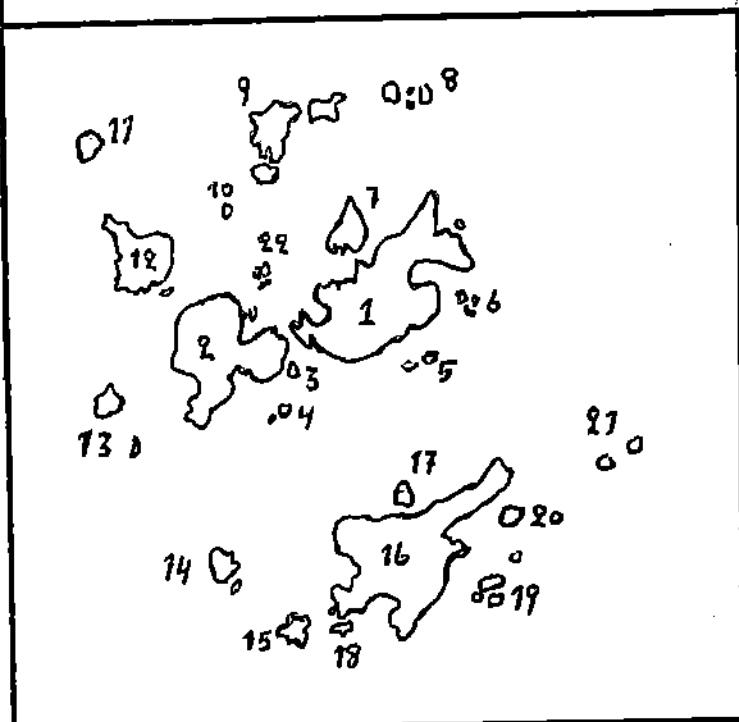
LJUSTERÖ SOCKEN ÄR FATTIG PÅ FORNMINNEN och det gäller i synnerhet öarna. På själva Ljusterö har enstaka fynd från stenåldern och bronsåldern registrerats. Om fast bebyggelse från järnåldern och vikingatiden vittnar gravfält vid Bolby, Inneby, Väsby och Ösby. En stockbåt av hög ålder har hittats på Ingmarsö och förvaras på Nordiska Muséet. Två stockbåtar av okänd ålder förvaras på Ljusterö hembydsmuseum.

HUSARÜ med omkringliggande öar
för c:a 2.000 år sedan.

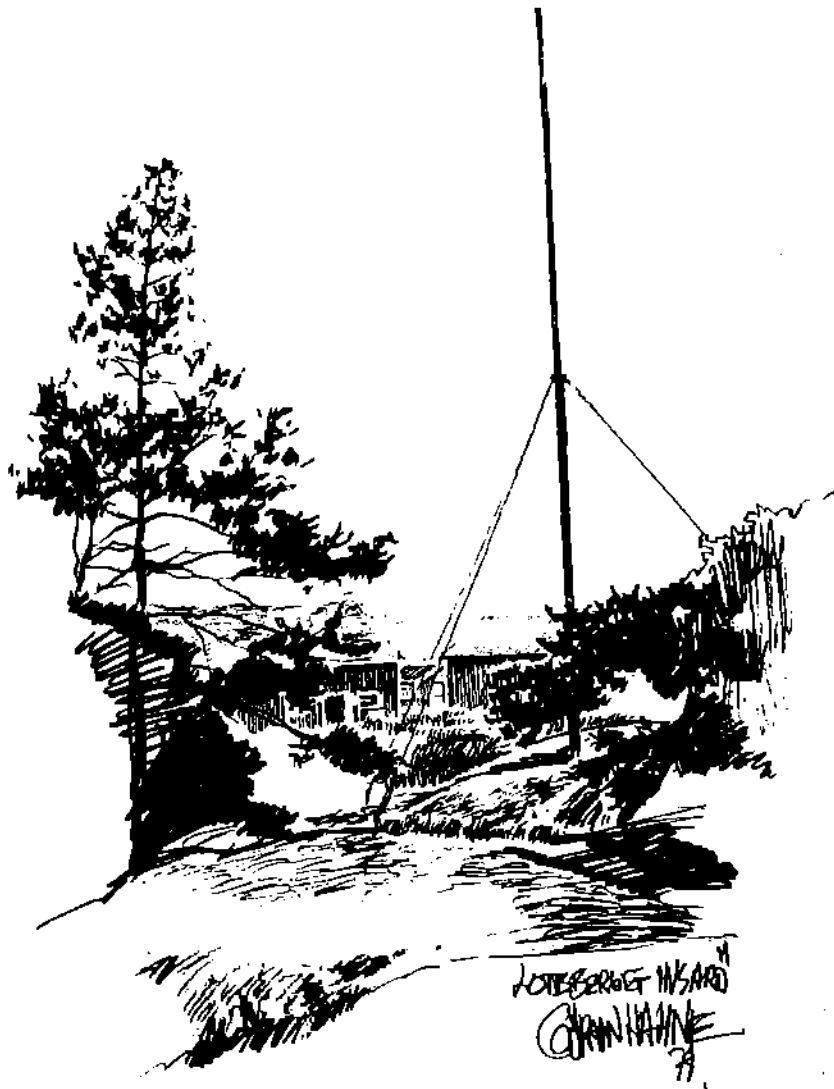

1. Lotsberget
Lillskogsbergen
2. Bockholmsbrantarna
3. Österskogsbergen
4. Fagerviksskatberget
5. Kallviksberget
6. Västerbrantarna
7. Siggholm
8. Furholm
9. Norra Långholm
10. Byholm
11. Särso
12. Öskaten

HUSARÜ med omkringliggande öar
för c:a 1.000 år sedan.

1. Österön
2. Västerön
3. Jarlsbacksberget
4. Skeppholm
5. Hemsandholm
6. Alänningholm
7. Bockholm
8. Stora Lövskär
9. Norra Långholm
10. Gullholm
11. Furholm
12. Siggholm
13. Rävskären
14. Fjärdholm
15. Byholm
16. Särso
17. Ösandholm
18. Marskär
19. Ekholm
20. Sviholm
21. Färöjorna
22. Kastholm

Teckningarna utförda av konstnär Göran Hahne